

IVC Evidensia Nederland

Vakgroep Gedrag en Welzijn

Diervriendelijker werken in de kliniek

Richtlijn voor dierenartsen

Februari 2022

INLEIDING

Voor het welzijn van de dieren en de mogelijkheden om de patiënt vervolgens goed te kunnen onderzoeken is het belangrijk dat dieren zich comfortabel voelen in een dierenkliniek. Dit begint al bij het transport er naartoe, wat veel stress kan opleveren. Klanten die een bezoekje aan de dierenarts zelig vinden zullen minder geneigd zijn om te komen met hun zieke dier en op die manier wordt het dier zorg onthouden. Minder stress komt het herstel van elk dier ten goede.

In Nederland zijn er steeds meer klinieken die een keurmerk hebben behaald met betrekking tot het verhogen van het welzijn van patiënten. Cat friendly dierenklinieken zijn hier een bekend voorbeeld van. Ook zijn er Fear Free gecertificeerde dierenklinieken en professionals waarbij er naast de kat ook extra aandacht wordt gegeven aan het welzijn van andere diersoorten tijdens het bezoek aan de kliniek.

Niet voor iedere kliniek is het mogelijk om meteen een keurmerk te behalen, maar het is wel voor elke dierenarts en paraveterinair van belang om binnen de mogelijkheden die er zijn maximaal aandacht te besteden aan dierenwelzijn bij de patiënt. Om jullie hierbij te ondersteunen heeft de vakgroep Gedrag en Welzijn van IVC Evidensia NL een aantal algemene adviezen met betrekking tot diervriendelijker werken opgesteld. Ook vind je in dit document de belangrijkste “dos and don’ts” voor de hond, kat en het konijn.

ALGEMENE ADVIEZEN DIERVRIENDELIJK WERKEN

1. VOLDOENDE KENNIS OVER SOORT EN GEDRAG

Voldoende kennis over natuurlijk gedrag van diersoorten en hoe je deze diersoort zo diervriendelijk mogelijk kunt behandelen is van cruciaal belang als men diervriendelijk wil werken. Niet alleen theoretische kennis maar vooral ook praktische kennis die je direct in de praktijk kunt gebruiken is belangrijk. Zorg ervoor dat deze kennis in huis is door middel van nascholing en wetenschappelijke literatuur. Indien bijvoorbeeld gedragssignalen van angst of agressie eerder herkend worden kan men adequater reageren. Een hulpmiddel hierbij kan de [ladder van agressie](#) bij honden zijn. Ook stress signalen zijn belangrijk om te herkennen, deze zijn onder andere: oren plat en naar achteren, een lage houding, likken, hijgen/versnelde ademhaling, vocaliseren, verminderde eetlust en verhoogde motorisch activiteit.

2. HET HELE TEAM DOET MEE

Het is van belang dat je als team, van de balie tot in de spreekkamer, hetzelfde liedje zingt en dus allemaal diervriendelijk werkt om een diervriendelijke benadering en behandeling van een patiënt na te streven. Kleine aanpassingen van transport naar ontvangst naar opname kunnen veel verschil uitmaken. Rustig dragen van de transportbox, het soort transportbox of het parkeren van de transportbox op een verhoogde plek in plaats van neerzetten op de grond kunnen voor een kat veel

uitmaken. Het hele team heeft een belangrijke taak in het waarborgen van het welzijn van de aangeboden dieren.

3. IN DE KLINIEK

Als het kan dient het licht gedimd te worden, de omgeving dient rustig te zijn (weinig geluid of prikkels), zachte rustige muziek kan omgevingsgeluid dempen. Het is onverstandig katten los te laten in de wachtkamer. Het is verstandig om honden aangeliind te houden. Het dier moet in de spreekkamer de tijd krijgen om even zijn omgeving te onderzoeken of zo lang mogelijk in zijn eigen draagmand te blijven zitten indien de deksel er vanaf kan. Dieren kunnen in een stressvolle situatie anders reageren dan normaal.

Hokken dienen gemakkelijk te reinigen en desinfecteren te zijn. Het liefst niet van metaal in verband met het harde geluid dat dit maakt en het glimmende gladde oppervlak dat dit soort hokken heeft. Glas is een betere keuze omdat dit geluiddempend is en het dier goed gezien kan worden.

Wachtkamer

- ✓ Zorg voor voldoende ruimte en visuele scheiding tussen de dieren.
- ✓ Houd katten, konijnen en knaagdieren en honden bij voorkeur van elkaar gescheiden.
- ✓ Zachte, rustige muziek kan omgevingsgeluid dempen.

Spreekkamer

- ✓ Benader het dier niet meteen, maar laat het wennen aan zijn omgeving.
- ✓ Maak een inschatting van de signalen van angst (zie punt 6.) en/of agressie.
- ✓ Laat het dier indien mogelijk zo lang mogelijk in eigen mand zitten door de bovenkant ervan af te halen.
- ✓ Zorg voor een comfortabele ondergrond (niet glad, zacht en naar wens van het dier juist warm of koud afhankelijk van de omstandigheden).
- ✓ Het is fijn als het dier een bekende geur van thuis heeft in een vreemde omgeving. Een kleedje met de geur van thuis in de draagmand is dan ook aan te raden.
De feromonen van Adaptil en Feliway Optimum kunnen mogelijk geruststellend werken.

Opname

- ✓ Dim de lichten indien mogelijk, doe 's nachts de lichten uit.
- ✓ Zorg voor zo min mogelijk geluid. Afstand en geluiddempende bouwmaterialen kunnen hierbij helpen. Ook kan er gebruik worden gemaakt van omgevingsgeluid om andere geluiden te dempen, bijvoorbeeld door geruststellende klassieke muziek te draaien in de opname om andere geluiden minder binnen te laten komen.
- ✓ Probeer waar mogelijk zoveel mogelijk rust te bewaren in de opname door luidruchtig praten, schreeuwen en lachen tot een minimum te beperken. Zorg er ook voor dat er uitsluitend mensen op de opname zijn die er ook horen te zijn en stuur degene weg die langskomen om bv te pauzeren of te kletsen.
- ✓ Houd de opname dieren zoveel mogelijk uit het zicht en gehoor van behandelingen van andere dieren.
- ✓ Hokken zijn bij voorkeur niet van metaal gemaakt gezien het harde geluid dat het metaal veroorzaakt en het glimmende gladde oppervlak. Ze moeten uiteraard wel goed te reinigen en desinfecteren zijn. Glas aan de voorkant van het hok heeft de voorkeur aangezien het geluid dempt en het dier goed zicht heeft. Bij agressieve dieren kan het helpen hun zicht naar buiten juist te belemmeren zodat ze zich niet zo belaagd voelen. Een hokje kan simpelweg afgedekt worden door een handdoek.
- ✓ Zorg voor een comfortabele ondergrond (niet glad, zacht en naar wens van het dier juist warm of koud afhankelijk van de omstandigheden).
- ✓ Zorg indien mogelijk en gewenst voor een schuilplek bijvoorbeeld zoals een eenvoudige kartonnen doos voor een kat.

4. DOS-AND-DON'TS IN DE KLINIEK BIJ DE HOND

4.1 DOS

- ✓ Houd honden apart van andere diersoorten en van elkaar.
- ✓ Zet een waterbak neer en ververs deze regelmatig. Een hond moet altijd de beschikking hebben over de primaire levensbehoefte water, ook als hij infuus krijgt of er maar kort is, een uitzondering hierop is tijdens de recovery.
- ✓ Laat de hond wennen aan de ruimte voor je het onderzoek start en maak de ervaring zo positief mogelijk. Let op: aaien is meestal geen beloning voor een hond zeker niet door een vreemde. Gebruik maken van speeltjes of voeding (indien mogelijk) is beter.
- ✓ Zorg dat de hond in de opname zowel in de lengte als in de breedte languit kan liggen (formaat hok is dus afhankelijk van grootte hond).
- ✓ Zorg dat de hond kan kiezen voor een zachte ondergrond en een koele of juist warme plek (ventilator, warmtelamp).
- ✓ Houd behandelingen zo kort mogelijk.
 - Zorg dat je alles klaar hebt staan.
 - Fixatiemiddelen zoals een muilkorf kunnen soms helpen maar dienen alleen gebruikt te worden als dit ook (naast het feit dat de veiligheid van de medewerkers van belang is) in het belang is van het dier zelf (kortere behandeling) en andere middelen te kort schieten. Andere middelen zijn bijvoorbeeld het gebruik van anxiolytica/sedativa, het gebruik van verdovende crème voor bloedafname of bijvoorbeeld het bloed afnemen uit de achterpoot met een vliedernaald in plaats van de voorpoot.
- ✓ De begeleiders van de hond (baasje(s) of andere honden) kunnen mogelijk steun verlenen aan de patiënt. Dit gaat echter alleen op als deze zelf ook rustig zijn.
- ✓ In geval van opname:
 - Houd de opname zo kort mogelijk.
 - Maak gebruik van een pijnscore formulier.
 - Sedeer met anxiolytica of sedativa indien noodzakelijk.
 - Geef een hond een kleedje van thuis mee.
- ✓ Gebruik zo diervriendelijk mogelijke handling en fixatietechnieken.

4.2 DON'TS

- ✓ Zelf agressie inzetten is niet verstandig. Bijna alle honden die agressie inzetten doen dit in de dierenkliniek vanuit een angstmotivatie.
- ✓ Dieren die erg gestrest zijn zonder anxiolytica of sedativa behandelen. Als het geen spoedgeval is zoals inenten of nagels knippen, stuur het dier naar huis en laat het dier een desensitisatie en counterconditioning programma ondergaan om aan de DAP of dierenarts te wennen.
- ✓ Gezonde dieren lang in opname houden. Dieren die niet ziek zijn maar slechts voor een routinematige ingreep komen dienen met voldoende steun (baasje, soortgenoot) slechts kort tevoren gebracht te worden en snel na de recovery weer naar huis te gaan.
- ✓ De hond vasthouden met 4 of meer mensen.

5. DO'S EN DON'TS IN DE KLINIEK BIJ DE KAT

5.1 DO'S

- ✓ Maak gebruik van een mandje waar de kat aan gewend is en welke open kan zodat er niet aan de kat getrokken hoeft te worden om deze uit het hokje te krijgen.
- ✓ Houd katten apart van andere diersoorten.
- ✓ Zorg voor een kattenparkeerplek in de wachtkamer. Zet angstige katten alvast achter indien nodig, zoals bij blaffende hond(en), of laat deze wachten in een andere spreekkamer indien deze beschikbaar is.
- ✓ Zorg dat de kat in het opnamehok zowel in de lengte als in de breedte languit kan liggen. Er moet voldoende ruimte zijn om een ruime en lage kattenbak kwijt te kunnen naast een prettig ligplekje en water- en voermogelijkheden.
- ✓ Zorg voor een verstopplekje zodat de kat zich kan terugtrekken in het hok.
- ✓ Houd behandelingen zo kort mogelijk:
 - Zorg dat je alles klaar hebt staan.
 - Fixatiemiddelen zoals een kattentas of een gezichtsmasker kunnen soms helpen, maar dienen alleen gebruikt te worden als dit ook in het belang van het dier zelf is (kortere behandeling of anders niet mogelijk) en andere middelen tekortschieten. Andere middelen zijn bijvoorbeeld het gebruik van anxiolytica of sedativa of het bloed afnemen uit de achterpoot in plaats van de voorpoot. Inbakeren in een handdoek kan helpen om de kat zover te krijgen dat handelingen wel lukken.
- ✓ Sommige katten zijn erg gehecht aan hun eigenaar of een andere kat. Lijkt een kat zich niet prettig te voelen, dan kan een bezoekje van de eigenaar soms helpen om bijvoorbeeld de eetlust te bevorderen.
- ✓ In geval van opname:
 - Houd de opname zo kort mogelijk.
 - Maak gebruik van gevalideerde grimace en/of pijnschalen.
 - Sedeer met anxiolytica of sedativa indien noodzakelijk.
 - Een mandje van thuis in het hok kan helpen.

5.2 DON'TS

- ✓ Katten in het nekvel pakken. Dit is geen goede manier van fixeren, is stressvol en helpt je niet. Ook kan de kat er een psychologisch trauma van oplopen. Met behulp van een handdoek (baker de kat in) kunnen de meeste handelingen bij de meeste katten uitgevoerd worden.
- ✓ Dieren die erg gestrest zijn zonder anxiolytica of sedativa behandelen.
- ✓ Gezonde dieren lang in de opname houden. Dieren die niet ziek zijn maar slechts voor een routinematige ingreep komen dienen met voldoende steun (baasje, soortgenoot) slechts kort tevoren gebracht te worden en snel na de recovery weer naar huis te gaan.

6. FYSIOLOGISCHE TEKENEN EN GEDRAGSINDICATOREN VAN VREES, ANGST EN AGRESSIE BIJ HONDEN EN KATTEN

6.1 Gedragsindicatoren voor vrees (anxiety) en angst (fear) bij honden:

- Oren naar beneden of naar achteren
- Staart omlaag of tussen de benen of strak langs de onderkant van de buik
- Lage houding
- Omrollen op de rug
- Likken
- Vermijden van oogcontact
- Terugtrekken van de mondhoeken
- Verhoogde waakzaamheid, alsmaar aan het scannen
- Verhoogde motorische activiteit in de vorm van rusteloosheid, ijsberen, ronddraaien
- Vocaliseren, zoals blaffen en janken
- Overspronggedrag
- Veranderingen in aandacht, vragend gedrag kan toe- of afnemen
- Verstoppert, pogingen om te ontsnappen
- Verminderde eetlust

6.2 Gedragsindicatoren voor vrees (anxiety) en angst (fear) bij katten:

- Intrekken van de nek, hoofd, staart en alle poten.
- Gekromde rug
- Oren plat gevouwen over de zijanten van de kop, zich zo klein mogelijk maken
- Ronde en verwijde pupillen
- Vocaliseren, zoals miauwen
- Zich verstoppert (zelfs als de enige verstoppert het in elkaar kruipen is)
- Verhoogde ademhaling
- Zeer gestreste katten kunnen hijgen of met gerolde tong, met open mond ademen

6.3 Fysiologische tekenen van vrees (anxiety) en angst (fear) bij honden en katten:

- Beven
- Mydriasis
- Kwijlen
- Versnelde ademhaling
- Verhoogde hartslag
- Urineren
- Defeceren
- Braken
- Hijgen
- Verstijven/immobiliteit
- Diarree

7. DO'S EN DON'TS IN DE KLINIEK BIJ HET KONIJN

7.1 DOS

- ✓ Houd konijnen apart van andere diersoorten.
- ✓ Zorg dat het konijn in het opnamehok zowel in de lengte als in de breedte languit kan liggen.
- ✓ Zorg voor een verstopplekje zodat het konijn zich kan terugtrekken in het hok.
- ✓ Zorg ervoor dat konijnen grip hebben, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een anti-slip matje. Plaatsing op een gladde ondergrond geeft erg veel stress en konijnen kunnen zichzelf gemakkelijk beschadigen.
- ✓ Houd behandelingen zo kort mogelijk:
 - Zorg dat je alles klaar hebt staan.
 - Fixatiemiddelen zoals een handdoek (bunny wrap) kunnen hierbij helpen.
- ✓ Laat konijnen eventueel samen komen. Konijnen zijn sociale dieren, sommige dieren zijn erg gehecht aan hun eigenaar of konijnenvriendje.
- ✓ In geval van opname:
 - Houd de opname zo kort mogelijk.
 - Maak gebruik van een gevalideerde corporale of grimace scale.
- ✓ Een mandje met de geur van thuis kan helpen

7.2 DON'TS

- ✓ Pak een konijn niet in een nekvel en maak geen gebruik van Tonic immobility. Dit is geen goede manier van fixeren, het is stressvol en helpt je niet. Met behulp van een handdoek (baker het konijn in) kunnen de meeste handelingen bij de meeste konijnen uitgevoerd worden.
- ✓ Gezonde dieren lang in de opname houden. Dieren die niet ziek zijn maar slechts voor een routinematige ingreep komen dienen slechts kort van tevoren gebracht te worden en snel na de recovery weer naar huis te gaan.

Vrijwaringsbeding

De gegevens in dit document zijn met zorg opgeschreven, echter de auteur(s) neemt/nemen geen verantwoordelijkheid voor onjuistheden. Hier aan kunnen dan ook geen rechten worden ontleend. De aanbevelingen/informatie zijn van algemene aard. Het is mogelijk dat deze aanbevelingen in een individueel geval niet van toepassing zijn. M.b.t. dieren kan het daarom in het belang van het individuele dier wenselijk zijn om van het advies af te wijken.

Dit document mag ongewijzigd en in zijn geheel gekopieerd, afgedrukt en verspreid worden zonder toestemming van de auteur(s). Het mag niet worden gewijzigd of veranderd op wat voor manier dan ook.